

**ВАЖЛИВИЙ ЕТАП РЕФОРМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ:
ПРО НОВЕ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ
ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ**

Перед парламентом України стоїть важливе і відповідальне завдання продовження судово-правової реформи і прийняття нового Кримінально-процесуального кодексу України. Відповідно до п. 7.9 Рекомендації Парламентської Асамблеї Ради Європи 1955 (2011) щодо виконання рішень Європейського суду з прав людини прискорення реформи кримінального судочинства розглядається як терміновий захід, покликаний також вирішити низку структурних проблем, пов'язаних з прискоренням внутрішніх процедур кримінального провадження, попередження зловживань повноваженнями працівниками правоохоронних органів та забезпечення ефективних розслідувань жорстоких поведінь, унеможливлення безпідставного або непропорційного застосування запобіжних заходів, особливо пов'язаних з триманням під вартою.

На відміну від інших процесуальних галузей вітчизняного законодавства реформування кримінально-процесуального законодавства та законодавства про порядок розгляду справ про адміністративні проступки затягується, незважаючи на те, що необхідність такого реформування, деідеологізування і наповнення його гуманістичним змістом, створення такого судочинства, яке максимально гарантувало б право на судовий захист, рівність громадян перед законом, створило б умови для дійсної змагальності і реалізації презумпції невинності, було визначено як принцип судово-правової реформи у Концепції судово-правової реформи в Україні [1].

Про проблеми реформування процесуальних галузей вітчизняного законодавства ми говорили ще у 2000 році [2], однак позитивно вирішити їх вдалося лише щодо адміністративного та цивільного процесу. В 1995 році Україна приєдналась до Ради Європи. При вступі наша держава зобов'язалась дотримуватись своїх загальних обов'язків згідно зі Статутом Ради Європи, а саме плюралістичної демократії, верховенства права та захисту прав людини і основних свобод усіх осіб під її юрисдикцією [3]. Тоді Україна також погодилась виконати у визначені терміни ряд спеціальних зобов'язань, перелічених у Висновку Парламентської Асамблеї № 190 (1995), зокрема протягом одного року з моменту вступу прийняти відповідно до принципів Ради Європи у сфері законодавства новий кримінально-процесуальний кодекс (підп. «v» п. 11 Висновку) [4]. З прийняттям нового Кримінально-процесуального кодексу пов'язується подальша реформа кримінальної юстиції та виконання обов'язків та зобов'язань України, що випливають з її членства в Раді Європи (реформування правоохоронних органів) [5].

Кримінально-процесуальне право є однією з провідних та пріоритетних галузей національного права, що зумовлює необхідність його реформування в рам-

ках проведення демократичних перетворень в Україні. Слід зазначити, що зміст реформи кримінально-процесуального законодавства тісно переплітається з реформою кримінальної юстиції в цілому, що дозволяє стверджувати про їх взаємозв'язок і взаємообумовленість та про комплексний характер проблем, що постали на сьогодні перед вітчизняною кримінальною юстицією.

За цих умов прийняття нового Кримінально-процесуального кодексу України, законодавче розв'язання в ньому головних для врегулювання ефективного кримінального провадження питань у змозі поставити надійний заслін на шляху розвитку зазначених негативних тенденцій. У прийнятті нового кримінально-процесуального закону зацікавлені не лише вчені-правники, але й практичні працівники, оскільки ним мають бути вирішені і накопичені останніми роками проблеми правозастосовної практики.

Прийняття нового Кримінально-процесуального кодексу України викликано необхідністю удосконалення процесуального законодавства, упорядкування та систематизації існуючих кримінально-процесуальних норм, забезпечення відповідності кримінально-процесуального законодавства вимогам Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, практиці Європейського суду з прав людини. Разом з тим, на наш погляд, необхідно зберегти ті надбання, які, безперечно, є в чинному законодавстві. Дотримання європейських стандартів означає забезпечення реалізації основоположних вимог: поваги до суду, незалежності суддів, доступності правосуддя, чіткості процесуального порядку розслідування та розгляду справ на основі принципів верховенства права та законності. Решта питань судочинства має вирішуватися з урахуванням особливостей, потреб і традицій кожної країни, включаючи й Україну. І раніше ми звертали увагу на недопустимість абсолютизації використання Україною європейського досвіду, насамперед через відмінність правових систем європейських держав. Крім того, необхідно враховувати, що вдосконалення кримінального судочинства має узгоджуватися з перебігом реформування суспільних відносин у цілому на основі їх послідовної демократизації [6].

Доцільно розглянути можливість «різношвидкісного» реформування кримінально-процесуального законодавства.

Слід зважати на те, що реформування кримінального судочинства передбачає реформування кримінальної юстиції в цілому, зокрема, і реформування правоохоронних органів, а також внесення відповідних змін до законодавства про судоустрій, а всього більш як в двадцять чинних законів України. Тому окремо розглядати, приймати Кримінально-процесуальний кодекс буде не правильно. Потрібно розглядати питання, пов'язанні з внесенням змін до Кримінального та Кримінально-виконавчого кодексів, законів про прокуратуру, міліцію, СБУ, адвокатуру, про оперативно-розшукову діяльність, про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю, про судову експертизу тощо.

Однак в найпершу чергу шляхом внесення змін до чинного КПК необхідно забезпечити виконання рішень Європейського суду з прав людини у справах проти України у частині вжиття так званих «загальних заходів». Так, наразі

перед Україною стоїть питання виконання «пілотної» постанови у справі «Харченко проти України» від 11.02.2011 р., в якій, беручи до уваги структурний характер проблем, що були виявлені в даному випадку, Суд вказав на необхідність термінового проведення конкретних реформ у законодавстві України і практиці застосування законодавства з метою приведення законодавства і практики у відповідність до висновків Суду, викладених у цьому рішенні (зокрема, щодо умов та підстав тримання під вартою, у тому числі після закінчення досудового слідства і направлення кримінальної справи до суду та під час розгляду справи у судових інстанціях), та вимогам ст. 5 (п. 101 постанови) [7]. Превентивно мають бути вжиті загальні заходи і по інших рішеннях Європейського суду з прав людини у частині реформування кримінального судочинства (наприклад, постанови у справах «Меріт проти України», «Салов проти України» та інші).

Суть кримінально-процесуального законодавства полягає в тому, що кримінальне судочинство, як будь-яка процесуальна діяльність, спрямоване на забезпечення правильного та ефективного застосування норм матеріального права, в першу чергу кримінального, і, таким чином, на забезпечення захисту фізичних та юридичних осіб, суспільства та держави від кримінально караних посягань.

Першим етапом такої правозастосовчої діяльності є встановлення фактичних обставин справи. Отже, кримінально-процесуальне законодавство повинно таким чином врегулювати цю діяльність, щоб забезпечити досягнення визначеної мети, тобто своєчасного та повного розкриття кримінальних правопорушень, викриття осіб, які вчинили такі правопорушення. Оскільки в результаті кримінального провадження можливе застосування норм кримінального права, які передбачають найбільш суворі заходи впливу на особу, постає завдання створення особливих гарантій кримінально-процесуальної діяльності, які б стали на перешкоді притягненню до відповідальності і покаранню осіб, які не причетні до злочину, тобто щоб жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений.

Кримінально-процесуальна діяльність потребує застосування певних обмежень прав та інтересів осіб, які залучаються до кримінального провадження, та заходів кримінально-процесуального примусу, і тому дуже важливо, щоб застосування таких обмежень та примусових заходів було викликано реальною необхідністю розкриття злочину і викриття винних, за умови, що іншим шляхом таке завдання виконати неможливо. До того ж застосування названих заходів повинно бути співвіднесене з тяжкістю кримінального правопорушення (пропорційним), з необхідністю в певних випадках знехтувати можливістю розкриття злочину для захисту більш важливих цінностей. Отже, треба, щоб жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу, були захищені права та законні інтереси учасників кримінального провадження.

Виконання зазначених завдань можливе тільки шляхом здійснення доказування, тобто діяльності із збирання, перевірки, оцінки доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження.

По-перше, необхідно посилити захист прав і охоронюваних законом інтересів фізичних та юридичних осіб, які залучаються до кримінально-процесуальної діяльності, оскільки одним з векторів розвитку кримінально-процесуального законодавства є його гуманізація. При реформуванні слід розвивати процесуальний статус не лише підозрюваного, обвинуваченого (підсудного, засудженого, виправданого) та їх захисників, але й інших учасників процесу (у розумінні п. 8 ст. 32 чинного КПК України), насамперед, потерпілого, зокрема, вирішити питання про надання йому безоплатної правової допомоги на тих же умовах, що надається особі, яка притягається до кримінальної відповідальності, про забезпечення відшкодування шкоди, завданої злочиним, особливо у випадку скасування інституту повернення справи на додаткове розслідування.

Учасникам процесу та іншим особам, інтереси яких обмежені або порушені в результаті кримінально-процесуальної діяльності, має бути надано ефективні засоби правового захисту (на що неодноразово вказував у своїх рішеннях Європейський суд з прав людини [8]), зокрема можливість судового оскарження до суду дій та рішень владних суб'єктів кримінального процесу безпосередньо після вчинення вказаних дій або коли про них дізнався скаргник. При цьому необхідно вирішити проблему розмежування адміністративної та кримінальної (точніше, кримінально-процесуальної) юрисдикції [9].

По-друге, при реформуванні кримінально-процесуального законодавства необхідно чітко визначитися з формою кримінального судочинства. На наш погляд, доцільно зберегти змішану форму процесу.

На досудових стадіях необхідно забезпечити можливості для оперативного розкриття злочинів та кримінальних правопорушень (проступків), створити умови для виконання завдання всебічно, повно і об'єктивно дослідити обставини справи, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдують підозрюваного, обвинуваченого, а також обставини, які пом'якшують та обтяжують його покарання, надати їм правову оцінку і забезпечити законне та неупереджене вирішення справи. Але ці вимоги не можуть бути забезпечені в разі покладення на слідчого функції обвинувачення, віднесення його до сторони обвинувачення. Функцію слідчого необхідно визначити як проведення розслідування, покласти на нього обов'язок вести розслідування об'єктивно, повно і всебічно.

Для виконання завдання щодо охорони прав та законних інтересів учасників кримінального провадження доцільно було б покласти на слідчого обов'язок здійснювати тільки слідчі дії. Деякі побоювання щодо можливості порушення прав учасників кримінального провадження викликає надання слідчому повноважень з проведення розшукових, особливо, так званих «негласних слідчих (розшукових) дій». Доцільно залишити наявну у чинному КПК систему, що передбачає чітке розмежування слідчих та розшукових дій, надає право слідчому давати доручення про проведення розшукових дій (можна було б посилити нагляд за своєчасним виконанням таких доручень).

Доцільно передбачити в новому КПК можливість створення слідчо-опера-

тивних груп, закріпити в КПК перелік оперативно-розшукових дій, результати яких можна буде використовувати як докази в кримінальному провадженні. Деякі негласні розшукові дії, порядок проведення яких не містить гарантій достовірності одержаних даних та достатніх можливостей їх перевірки, не можна включати до переліку засобів одержання доказів, передбачивши, що співробітник відповідного підрозділу, уповноважений на проведення оперативно-розшукових дій, повинен повідомити слідчому про результати такої дії. Ці дані слідчий може врахувати для визначення напрямків розслідування, висунання версій тощо.

Доцільно забезпечити прокуророві можливість здійснення ефективного прокурорського нагляду на досудових стадіях, не обмежуючи при цьому контрольні повноваження слідчого судді.

Виконання завдань кримінального провадження, охорона прав та законних інтересів учасників кримінального провадження потребують збереження побудови кримінального провадження (кримінального судочинства) на підставі стадійності, тобто виділення певних етапів діяльності (стадій), на яких вирішуватимуться конкретні завдання, що дозволить визначити шляхи вирішення таких завдань, конкретизувати коло суб'єктів, права яких необхідно забезпечити саме на конкретному етапі, отже зробити процесуальну діяльність більш упорядкованою.

Починаючи свою діяльність, слідчий повинен ухвалити з приводу заяви, повідомлення або іншого джерела, з якого йому стали відомі обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, певне рішення, що дозволило б перевірити обґрунтованість подальшої його діяльності. Незважаючи на суттєву критику щодо виокремлення стадії кримінального провадження, порушення, які допускаються під час реєстрації, перевірки та вирішення заяв, повідомлень про злочини [10], необхідність цієї стадії є очевидною. Таким чином, необхідно передбачити стадію, яка в чинному КПК іменується стадією порушення кримінальної справи. Назва стадії може бути іншою — перевірка заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення або перевірка підстав для проведення досудового розслідування, дослідча перевірка. Про прийняте в цій стадії рішення необхідно повідомити заявника, а також забезпечити йому можливість оскарження такого рішення. Доцільно встановити для цієї стадії досить короткі строки, скажімо, для перевірки заяв про злочини до 10 днів, а про інші кримінальні правопорушення (проступки) — до 5 днів.

На досудових етапах розслідування злочинів слід передбачити додаткові гарантії прав осіб, які залучаються до провадження, в першу чергу, підозрюваного та обвинуваченого, їх захисників.

Кримінальне провадження повинне забезпечити можливість активно обстоювати свої інтереси підозрюваному (обвинуваченому) та потерпілому. Для цього доцільно:

— передбачити інститут притягнення особи як обвинуваченого, можливість доповнення та зміни обвинувачення. Постанова про притягнення обвинуваче-

ного може бути винесена тільки за умови наявності достатніх доказів, що сприятиме надійнішому захисту прав обвинуваченого;

— надати право обвинуваченому запрошувати захисника не тільки з числа адвокатів, а й залучати близьких родичів (в судових стадіях); на виконання рішення Конституційного Суду України у справі про право вільного вибору захисника [11] передбачити, що захисниками можуть бути крім адвокатів інші спеціалісти в галузі права; для посилення гарантій захисту прав обвинуваченого (підозрюваного) доцільно передбачити правило, відповідно до якого відомості, одержані під час допиту обвинуваченого слідчим, не можуть слугувати доказами в суді в разі проведення такого допиту без захисника і відмови в суді обвинуваченого (підсудного) від своїх показань;

— передбачити обов'язок слідчого задовольняти клопотання сторони захисту про витребування доказів, проведення слідчих дій, надання доручень про проведення розшукових дій та передбачити можливість оскарження слідчому судді відмови слідчого у задоволенні вказаного клопотання;

— для посилення змагальності на досудовому слідстві доцільно було б передбачити право захисника або підозрюваного (обвинуваченого) звертатися до слідчого судді з клопотанням про проведення допиту свідка, потерпілого, якщо слідчий відмовив у такому клопотанні;

— визначити процесуальний порядок ознайомлення з матеріалами справи (доказами) підозрюваного (обвинуваченого) та його захисника. Необхідно критично поставитися до пропозиції про покладення на сторону захисту обов'язку розкрити докази, які вона має намір надати в суді.

Для потерпілого теж необхідно передбачити відповідні можливості, а саме:

— надати потерпілому та його представникові статус сторони обвинувачення, передбачити можливість виступу в судових дебатах в усіх справах;

— передбачити, що потерпілий може запросити представника з числа адвокатів або з числа будь-яких інших осіб;

— передбачити випадки призначення представника потерпілого за його клопотанням або на розсуд слідчого, прокурора, суду, якщо він має психічні або фізичні вади, не володіє мовою судочинства;

— у разі, коли за його клопотанням слідчий відмовляє в забезпеченні доказів, на яких наполягає потерпілий, надати йому право звертатися до слідчого судді з відповідним клопотанням (про накладення арешту на майно підозрюваного з метою забезпечення відшкодування завданої йому шкоди, про допит певних осіб як свідків);

— передбачити інститут цивільного позову в кримінальному провадженні.

Доцільно, зберігаючи традиційні для нашого судочинства процесуальні форми, передбачити на досудових стадіях, а потім і в суді формування кримінальної справи [12], в якій будуть міститись всі докази, які одержані під час досудового та судового провадження.

Щодо судових стадій. Необхідно чітко визначити завдання суду в кримінальному провадженні. Вважаємо, що на суд слід покласти обов'язок встановлення фактичних обставин справи для забезпечення правильного застосування норм

матеріального права, зважаючи на те, що кримінальний процес є правозастосовчою діяльністю. Повноваження суду обмежуються шляхом встановлення меж судового розгляду — суд розглядає справу тільки в межах обвинувачення, яке підтримує в суді прокурор (або потерпілий та його представник), та тільки стосовно підсудних (осіб, щодо яких справу призначено до розгляду). Отже, суд позбавлений можливості діяти з обвинувальним спрямуванням. Суд у вирокі може змінити обвинувачення тільки в бік пом'якшення (застосувати закон про менш тяжкий злочин, виключити кваліфікуючі обставини, один чи декілька епізодів злочинної діяльності, які мають спільну кваліфікацію з іншими епізодами тощо). Суд повинен забезпечити сторонам участь у дослідженні доказів (ставити запитання допитуваним, клопотати про призначення експертизи та ставити запитання перед експертами), наданні додаткових доказів. Але з урахуванням реального стану справ щодо активності сторін, відсутності захисника при розгляді значної кількості справ доцільно було б надати суду права для виконання зазначеного завдання — передбачити право суду з власної ініціативи (можливо, за клопотанням сторін) викликати нових свідків, витребувати документи, речі, призначати експертизу. Це також важливо з урахуванням того, що суд першої інстанції буде позбавлений права повертати справу на додаткове розслідування, а суд апеляційної інстанції — права скасувати вирок з мотивів односторонності або неповноти досудового розслідування чи судового розгляду. Доцільно також передбачити право суду за клопотанням сторін надавати доручення слідчому про проведення слідчих дій (слідчий може надати доручення працівникам слідчих підрозділів про проведення оперативно-розшукових дій), але суд має встановлювати досить стислі строки для виконання таких доручень.

Невирішеним концептуальним питанням залишається форма суду присяжних, передбачена ст. 124 Конституції України. Вирішення цього питання потребує уважного дослідження результатів впровадження цього інституту в Російській Федерації, Іспанії, а також щодо континентальної моделі суду присяжних — у Франції. Слід враховувати конструктивну критику вітчизняних дослідників (як теоретиків, так і практичних працівників) щодо застосування цього інституту в Україні та висновки як вчених-процесуалістів [13–15], так і вчених-міжнародників щодо доцільності збереження «більш звичної (порівняно із судом присяжних) для національного права форми залучення представників громадськості до здійснення правосуддя — інституту народних засідателів» [16]. У зв'язку з цим доречним буде порівняльний аналіз здійснення правосуддя у кримінальних справах професійними суддями в умовах скасування інституту народних засідателів за Законом України від 19 травня 2011 р. [17]. Допускати здійснення правосуддя присяжними засідателями по усім кримінальним справам чи по більшій їх частині уявляється недоцільним, слід при цьому керуватися диференційованим підходом до визначення процесуальної форми розгляду і вирішення кримінальних справ та враховувати дію принципу пропорційності, відповідно до якого процесуальний засіб чи процесуальна форма в цілому мають бути відповідними складності справи та тяжкості вчиненого злочину.

Потребує удосконалення і порядок перегляду кримінальних справ за нововиявленими обставинами. Нововиявлені обставини — це такі дані, які не знайшли відбиття в матеріалах кримінальної справи, але впливають на законність та обґрунтованість судового рішення. А наявність таких обставин, їх вплив на судові рішення потребують проведення розслідування, яке може призначити прокурор. Отже, доцільно зберегти існуючий порядок провадження за нововиявленими обставинами, відповідно до якого зацікавлені особи звертаються до прокурора, який призначає розслідування таких обставин (або порушує у відповідних випадках кримінальну справу), переконавшись у наявності обставин, що свідчать про незаконність чи необґрунтованість судового рішення, яке набрало законної сили, прокурор звертається до вищестоящего суду із заявою про скасування такого рішення.

Як вже зазначалося, кримінально-процесуальне законодавство повинно врегулювати такий порядок провадження в кримінальних справах, який забезпечуватиме правильне застосування норм матеріального права, насамперед кримінального. Кримінально-процесуальна форма повинна бути диференційована залежно від тяжкості кримінального правопорушення. У зв'язку з тим, що в даний час немає нормативного акта, який би визначив поняття кримінального проступку, зазначив, які саме діяння є кримінальними проступками та які заходи передбачаються за вчинення таких проступків, уявляється недоцільним включати до проекту Кримінально-процесуального кодексу положення, що стосуються кримінальних проступків. Після того як буде прийнятий відповідний нормативний акт, який передбачатиме відповідальність за кримінальні проступки, КПК можна буде доповнити окремою главою, якою встановити особливості провадження щодо проступків.

Для провадження щодо проступків процесуальну форму доцільно спростити, створити щось подібне протокольній формі досудової підготовки матеріалів та доручити провадження щодо проступків органам дізнання, права яких доцільно надати органам, які зазначені у ст. 101 чинного КПК.

З метою підготовки узгоджених пропозицій щодо реформування кримінального судочинства, належного гарантування додержання конституційних прав громадян та впровадження загальноновизнаних міжнародних демократичних стандартів у цій сфері, забезпечення виконання зобов'язань України перед Радою Європи Указом Президента України В. Ф. Януковича від 17 серпня 2010 р. утворено Робочу групу з питань реформування кримінального судочинства [18].

16 червня 2011 р. відбулося чергове засідання вказаної Робочої групи під головуванням Президента України В. Ф. Януковича, на якому було розглянуто проект Кримінально-процесуального кодексу України, що запроваджує якісно нову систему правових засобів захисту людини, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, а також забезпечує швидке, повне і неупереджене розслідування кримінальних справ. Президент зауважив, що «однією з основних переваг Кодексу є втілення в його положеннях принципу гуманізму та забезпечення поваги до людської гідності», а також наголосив на необхідності зміни існуючої в Україні практики, «...коли суди демонструють відданість

лише одній стороні процесу — обвинуваченню» (в 2011 р. суди України винесли лише 0,2 % виправдувальних вироків, тоді як у інших європейських країнах ця цифра на порядок більша) [19]. Президент підкреслив, що з розробкою проекту КПК реформування кримінальної юстиції не завершується, та підтвердив необхідність внесення інших істотних змін до чинного законодавства України, зокрема, прийняття нової редакції Кодексу про адміністративні правопорушення, законів «Про адвокатуру» і «Про судову експертизу», розробки та прийняття нового Кодексу про кримінальні проступки.

Контраверсійність окремих положень проекту КПК України, розробленого робочою групою з питань реформування кримінального судочинства, яка відзначається в окремих публікаціях [20], має окремий характер, може бути усунута вже під час обговорення проекту у Верховній Раді України та вказує на складність, багатоаспектність реформування кримінальної юстиції, яка не замикається лише на Кримінально-процесуальному кодексі України. Зважаючи на системний характер реформування кримінальної юстиції, Президент України В. Ф. Янукович ініціював створення Експертної робочої групи для розробки Концепції реформування правоохоронної системи. У цьому документі мають бути відображені структурні зміни, шляхи підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів, посилення їх кадрового і ресурсного забезпечення [21].

Висловлені зауваження та пропозиції не вичерпують тих проблем, з якими пов'язане реформування кримінального судочинства, але є спробою висловити концептуальне бачення необхідних змін та доповнень до КПК для створення такого нормативно-правового акта, який не суперечитиме вітчизняним правовим традиціям та одночасно відповідатиме міжнародним та європейським стандартам провадження у кримінальних справах, сприятиме реальному захисту публічних та приватних інтересів у кримінальному судочинстві, визначить розвиток кримінального правосуддя в Україні на десятиліття.

Література

1. Концепція судово-правової реформи в Україні : затв. Постановою Верховної Ради України від 28 квіт. 1992 р. // Відомості Верховної Ради України. 1992. № 30. Ст. 426.
2. Кіпалов С. В. Деякі питання судово-правової реформи // Вісник прокуратури. — 2000. — № 1. — С. 25–28.
3. Резолюція 1466 (2005) Парламентської Асамблеї Ради Європи «Про виконання обов'язків та зобов'язань Україною» 5 жовтня 2005 року [Електронний текст]. — Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_611
4. Висновок № 190 (1995) Парламентської Асамблеї Ради Європи щодо заявки України на вступ до Ради Європи від 26.09.1995 р. [Електронний текст]. — Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_590
5. План заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що випливають з її членства в Раді Європи : затв. Указом Президента України від 12 січ. 2011 р. № 24/2011 // Офіційний вісник України. — 2001. — 28 січ. — С. 810. — Ст. 197.
6. Кіпалов С. В. Українська юстиція на шляху до європейських стандартів // Вісник Верховного Суду України. — 2006. — № 6. — С. 12–16.
7. Case of Kharchenko v. Ukraine (№ 40107/02): Judgment (Merits and Just Satisfaction) 11.02.2011 [Електронний текст]. — Режим доступу : <http://cmiskp.echr.coe.int/tkp197/portal.asp?sessionid=72262640&skin=hudoc-cn&action=request>.

8. Справа «Меріт проти України» (заява № 66561/01) від 30.03.2004 р. [Електронний текст]. Режим доступу : <http://www.coe.kiev.ua/hr/case/ua/ua16.html>.
9. Смолович М. Окремі проблеми розмежування адміністративної та кримінальної юрисдикції // Вісник прокуратури. — 2011. — № 5. — С. 48–57.
10. Стоянов М. Особливості перевірки додержання вимог закону при реєстрації заяв та повідомлень про злочини та при провадженні дослідчих перевірок органами внутрішніх справ // Вісник прокуратури. 2010. № 4. С. 35–41.
11. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Солдатова Геннадія Івановича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України, статті 44 Кримінально-процесуального кодексу України, статей 268, 271 Кодексу України про адміністративні правопорушення (справа про право вільного вибору захисника) від 16 листопада 2000 року // Офіційний вісник України. 2000. 8 груд. С. 109. — Ст. 2045.
12. Зеленецький В.С. Правила формування кримінальної справи [Електронний текст] // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). — 2007. — № 15. — Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/bozk/2007/15text/g15_10.htm.
13. Аленін Ю. П. К проблеме введения суда присяжных в Украине // Актуальні проблеми політики : зб. наук. праць. О., 2002. Вип. 13–14. С. 235–244.
14. Маляренко В. Т. Позитиви і негативи суду присяжних // Право України. — 2000. — № 3. — С. 3–12.
15. Гуртиева Л. Н. Суд присяжных: история и перспективы развития / Л. Н. Гуртиева, Н. И. Пашковская // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. праць. О., 2000. Вип. 5. С. 125–132.
16. Анісімова М. Ф. Зобов'язання України щодо прав людини у зв'язку зі вступом до Ради Європи : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 [Електронний ресурс] / М. Ф. Анісімова ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2001. — 16 с. — Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/arg/2001/01amfvre.zip>.
17. Про внесення змін до Кримінально-процесуального кодексу України щодо участі народних засідателів : Закон України від 19 трав. 2011 р. № 3388-VI // Офіційний вісник України. — 2011. — 20 черв. — С. 52. — Ст. 1774.
18. Про Робочу групу з питань реформування кримінального судочинства : указ Президента України від 17 серп. 2010 р. № 820/2010 // Офіційний вісник Президента України. 2010. 4 верес. С. 6. Ст. 807.
19. Глава держави: Парламент має схвалити проєкт нового Кримінального процесуального кодексу ще цього року. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/20413.html>.
20. Сирый Н. Длинный путь Кодекса // Зеркало недели. — 2011. — 25 июня. — С. 6.
21. Президент ініціює створення робочої групи, яка розробить Концепцію реформи правоохоронної системи [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/20414.html>.

Анотація

Кивалов С. В. Важливий етап реформи кримінальної юстиції: про нове кримінально-процесуальне законодавство України. Стаття.

Стаття присвячена дослідженню проблем реформування кримінально-процесуального законодавства України. Виділено концептуальні напрями реформування кримінально-процесуального права із урахуванням міжнародних та європейських стандартів судочинства, практики Європейського суду з прав людини.

Ключові слова: реформа кримінальної юстиції, Кримінально-процесуальний кодекс, форма кримінального судочинства, кримінально-процесуальна форма, суд присяжних.

Анотация

Кивалов С. В. Важный этап реформы уголовной юстиции: о новом уголовно-процессуальном законодательстве Украины. — Статья.

Статья посвящена исследованию проблем реформирования уголовно-процессуального законодательства Украины. Выделены концептуальные направления реформирования уголовно-процес-

суального права с учетом международных и европейских стандартов судопроизводства, практики Европейского суда по правам человека.

Ключевые слова: реформа уголовной юстиции, Уголовно-процессуальный кодекс, форма уголовного судопроизводства, уголовно-процессуальная форма, суд присяжных.

Summary

Kivalov S. V. An Important Stage of Criminal Justice Reform: the New Criminal Procedure Law of Ukraine. Article.

The article deals with the problems of modernization the criminal-procedural legislation of Ukraine. Conceptual directions of reforming the criminal procedural law in accordance with international and European standards of justice, the European Court of Human Rights have been identified.

Keywords: reform of criminal justice, the Criminal Procedure Code, the form of criminal procedure, criminal-procedural form, the jury.

УДК 347.99 (477):(347.91)95+343.13

Л. І. Фесенко

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ СУДОВИХ ПАЛАТ ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ УКРАЇНИ З РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ І КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ

Оновлення законодавства про судоустрій і статус суддів стало серйозним реформаторським кроком до утвердження суду в суспільстві як дієвої державної інституції. Новий Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 7 липня 2010 р. передбачив низку новел, зокрема, створення нового судового органу — Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ (далі — ВССУ [1]). У зв'язку з цим відповідно до п. 23 ч. 1 ст. 106 Конституції України, ст. 19 та п. 1 розділу XIII «Перехідні положення» Закону України «Про судоустрій і статус суддів» Указом Президента України від 12 серпня 2010 р. № 810/2010 у системі судів загальної юрисдикції з 1 жовтня 2010 р. було створено ВССУ, який розпочав свою діяльність з 1 листопада 2010 р. Цей суд є касаційною інстанцією у цивільних та кримінальних справах, а це означає, що з першого дня свого функціонування на нього припадає значне навантаження.

На сьогодні ВССУ проходить етап становлення, що потребує вирішення низки організаційно-правових проблем. Питанням діяльності вищих судових органів займалися такі вчені, як В. Беляневич, С. Глущенко, С. Ківалов, А. Осетинський, О. Пасенюк, Д. Притика, В. Сердюк, В. Стефанюк та інші, проте проблеми становлення та функціонування ВССУ ще не були предметом комплексного наукового дослідження, що й визначає актуальність обраної теми.

Закон України «Про судоустрій і статус суддів», зокрема в частині регламентації правового статусу ВССУ, містить низку неузгоджених та суперечливих питань діяльності його структурних судових підрозділів, дослідження проблем функціонування яких і є метою статті.